

Po ostatnim wystąpieniu miała miejsce dyskusja, a po niej nastąpiła przerwa kawowa. Potem Prezes Sekcji Patrystycznej, ks. prof. dr hab. Bogdan Czyżewski dokonał podsumowania obrad. Następnie miała miejsce druga dyskusja na temat nowości i planów wydawniczych. Zostały też omówione sprawy bieżące i ogłoszone komunikaty. Prezes poinformował, że kolejny zjazd Sekcji Patrystycznej odbędzie się w Tarnowie, najprawdopodobniej w dniach 11-13 września 2023 roku, a tematem będzie „Świat stworzony w literaturze wczesnochrześcijańskiej”. Podziękował też organizatorom za logistyczne przygotowanie dorocznego zjazdu patrologów.

Ks. Piotr Szczur, Lublin – KUL

**Chrześcijanie epoki patrystycznej wobec świata przyrody
(IV Międzynarodowa Konferencja Patrystyczna, KUL, Lublin,
18-20.10.2022)**

**Christians of the Patristic Period in Relation to Nature (4th International Patristic
Conference, KUL, Lublin, Poland, 18-20.10.2022)**

Już po raz czwarty w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II w Lublinie spotkali się badacze antyku chrześcijańskiego z Polski i zagranicy, aby tym razem zgłębiać zagadnienie niezwykle aktualne i popularne, także w dyskusjach eklezjalnych – odniesienie chrześcijan epoki patrystycznej do świata przyrody. Organizatorzy kolejnej edycji lubelskiej konferencji patrystycznej, która weszła już na stałe do kalendarza imprez patrystycznych i cieszy się dużą popularnością wśród badaczy z całego świata, proponując taki temat, chcieli ukazać, że kwestie ekologii i odniesienia chrześcijan do otaczającego ich świata stworzonego nie są domeną tylko współczesności. Również dzieła okresu patrystycznego zawierają interpretacje i wskazówki dotyczące relacji człowiek–Bóg–stworzenie. Świadczą o tym choćby komentarze Ojców do heksameronu, czyli teologiczna, historyczna i filozoficzna refleksja nad sześcioma dniami stworzenia opisanymi w Księdze Rodzaju. W centrum znajduje się zarówno przyroda ożywiona, jak i nieożywiona. Obie są wyrazem wszechmocy Boga, a zarazem dowodem na Jego istnienie. Celem więc

tej IV Międzynarodowej Konferencji Patrystycznej było przypomnienie i pogłębienie intuicji oraz interpretacji pisarzy wczesnochrześcijańskich na temat relacji oraz odniesienia człowieka do otaczającego go świata przyrody stworzonej przez Boga oraz przemyślenie, jakie wzorce i podejścia do świata przyrody, ożywionej i nieożywionej, współczesny człowiek może przejąć od chrześcijan epoki patrystycznej, na ile są one dzisiaj aktualne, ale także na ile wpisywały się one w ówczesny kontekst filozoficzny i teologiczny, a na ile były oryginalne wobec poglądów pogańskich. Ostatecznie w czasie konferencji na te pytania odpowiadało 36 badaczy z Polski i z zagranicy. Ze względu na duże zainteresowanie osób z zagranicy, a także dla udostępnienia przebiegu Konferencji jak najszerszemu gronu, zdecydowano się na formę hybrydową za pomocą platformy MS Teams.

W trakcie konferencji odbyły się cztery wykłady plenarne wygłoszone przez uznanych badaczy antyku chrześcijańskiego. Na jej rozpoczęcie głos zabrał prof. Markus Vinzent, emerytowany profesor King's College w Londynie oraz redaktor naczelny serii *Studia Patristica*, publikowanej przez wydawnictwo Peeters, którego temat wykładu brzmiał „Nature – our common good, a Patristic challenge?”, a popołudniu pierwszego dnia wykład plenarny zatytułowany „Clement of Alexandria on nature: allegory and beyond” wygłosił prof. Piotr Ashwin-Siejkowski, również z King's College w Londynie. Drugi dzień konferencji otworzył wykład światowej sławy orygenesisty prof. Lorenzo Perronego z Bolonii zatytułowany „Looking at the world with the eyes of God: The relationship of humankind to nature according to Origen”. W ostatni, trzeci dzień konferencyjnych dyskusji nad wczesnym chrześcijaństwem i przyrodą wprowadziła uczestników prof. Carol Harrison z Uniwersytetu Oksfordzkiego wykładem zatytułowanym „*Nature made nothing dumb. Listening to animal voices in early Christianity*”, podczas którego uczestnicy mogli się wsłuchać w śpiew ptaków gdzieś w północnej Anglii podczas ciszy pandemii.

Poza wykładami plenarnymi program konferencji obejmował następujące wystąpienia. pierwszego dnia w sesji przedpołudniowej głos zabrali Juri Leoni (Włochy) „Natura mirante. The cosmic suspension for the birth of Jesus in the *Protoevangelium of James* (Prot. Iac. 18, 1-19, 3)”, Roberto Spataro (Włochy) „Between Literal and Allegorical Interpretation: An exegetical proposal on *Hexameron* of Theophilus of Antioch”, Agnès Bastit-Kalinowska (Francja) „The presence of the natural world in the work of Irenaeus of Lyon”, Geoffrey Dunn (Australia) „Senectus mun-

di in Tertullian and Cyprian: Theology not Ecology”, Mariya Horyacha (Ukraina) „Attitudes to Nature in Early Christian Monasticism”, Przemysław Piwowarczyk (Polska) „The snake of the Garden and the snake of the desert: Life-threatening reptiles in Egyptian and Palestinian monastic literature”, Travis W. Proctor (USA) „Nature, Animals, and Sexual Ethics in Early Christian Literature”, Stanisław Adamiak (Polska) „The power of saints and the power of nature in the North African accounts of martyrdoms”, Mieczysław Paczkowski OFM (Polska) „The cosmological, anthropological and naturalistic threads of patristic exegesis of Rom 8:18-22” oraz w sesji popołudniowej Cody Glen Barnhart (USA) „Now The Work of God is Suffering Earth: Ante-Nicenes and the Vivification of Clay through Son and Spirit”, Damian Mrugalski OP (Polska) „The Goodness of God and the Problem of the Creation of the World in Time: Philo, Clement, and Origen of Alexandria in Dialogue with the Middle Platonists”, Pui Him Ip (Wielka Brytania) „Origen’s de Princ. II,1,1-3 and Ecclesiastes as Solomonic Physics”, Monica Tobon (Wielka Brytania) „Evagrius and Nature”.

Drugiego dnia konferencji w sesji przedpołudniowej zostały przedstawione następujące wystąpienia: Daniele Iezzi (Włochy) „Man as *Microcosmos*: The Philosophical Conception of Nature in Nemesius of Emesa’s Anthropology”, Harri Huovinen (Finlandia) „Animals as Models for Virtuous Life in the *Hexaemeron* of Basil of Caesarea”, Paul Claude Dioh (Francja) „In his image (κατ’ εἰκόνα) and likeness (καθ’ ὁμοίωσιν). An ecological word starting from Chrysostom”, Theocharis Papavissarion (Grecja) „The reevaluation of material creation in the theology of saint Maximus the Confessor”, Daniel Heide (Kanada) „The Human as Cosmic Hierarchy: The Theocentric Anthropology of Maximus Confessor”, Marek Gilski, Damian Wąsek (Polska) „The natural world in the eyes of Epiphanius of Salamis: between admiration and deification”, Serafim Seppälä (Finland) „Relationship of God and Animals in Theodoret of Cyrillus”, Mateusz Kusio (Polska) „*Sub antro refugite* – Nature, Domestication, and Paganism in the Poetry of Commodianus”. W sesji popołudniowej zaś znalazły się cztery przedłożenia: Emanuele Piazza (Włochy) „Water as Religious Symbol and Natural Element in the Works of Gregory of Tours”, Paweł Wygralak (Polska) „The cult of the natural world in the reflection of the Latin Fathers of the Church”, Dominika Budzanowska-Weglenda (Polska) „Animated and inanimate nature in the Latin commentaries on the Apocalypse of St. John”, Jan Kurowicki (Polska) „The eschatological image of nature as an expression of longing for the golden

age in the vision of a thousand-year-old kingdom in the *Divinae institutiones* by Lactantius”.

Popołudnie i wieczór tego dnia wypełniły zwiedzanie lubelskiej starówki wraz z kaplicą Trójcy Świętej na zamku i Wieżą Trynitarą, skąd uczestnicy mogli podziwiać wieczorną panoramę Lublina, oraz uroczysta kolacja konferencyjna z regionalnymi potrawami.

Na trzeci i ostatni dzień lubelskiej konferencji patrystycznej składała się tylko jedna, przedpołudniowa sesja, w której swoje referaty przedstawili Mariusz Szram (Polska) „Negative semantics of animals in Philastrius of Brescia’s *Diversarum hereseon liber*”, Łukasz Krzyszczyk (Polska) „The bird milvus in Jerome’s translation of the Old Testament”, Magdalena Józwiak (Polska) „A lion in the biblical exegesis of St. Jerome of Stridon on the example of *Commentary on the Book of Amos*”, Krzysztof Morta (Polska) „*Regulus, qui rex serpentium est*. The basilisk in the writings of St. Jerome”, Ivan Bodrožić, Maja Rončević (Chorwacja) „Garden of Eden or a Place of Temptation and Fear: St. Jerome about the Desert”, Jimmy Chan (Kanada) „*Dust As We Are*: Augustine’s Ethopoetic Call through Creation in *Confessions*”, Oleksandr Kashchuk (Ukraina) „Food Production as a Result of the Relationship of Human Beings with Nature: Brewing in the Christian Literature of Late Antiquity and Early Middle Ages”.

W ten sposób do historii przeszła IV Międzynarodowa Konferencja Patrystyczna, nad którą z jednej strony wciąż jeszcze unosił się złowróżbny duch pandemii, a z drugiej czuć było radość ze spotkania się osobiście i toczenia dyskusji o relacji wczesnych chrześcijan do stworzenia i przyrody. Dyskusje te byłyby niemożliwe, gdyby nie wsparcie Ministerstwa Edukacji i Nauki w ramach programu Doskonała Nauka – Organizacja Konferencji oraz programu Regionalna Inicjatywa Doskonałości, a ich materialne efekty będzie można przeczytać w jednym z kolejnych tomów serii *Studia Patristica*, w którym ukażą się wygłoszone referaty.

Ks. Marcin Wysocki, Lublin – KUL